

ISSN (Print) 2616-6895
ISSN (Online) 2663-2497

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of
L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы
PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series
Серия ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ

№ 1 (126)/2019

1995 жылдан бастап шығады
Founded in 1995
Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады
Published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2019
Nur-Sultan, 2019
Нур-Султан, 2019

Бас редакторы
Молдажанова А. А.
п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (педагогика)	Г.Ж. Менлибекова , п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (психология)	А.Р. Ерментаева , п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (әлеуметтану)	Н.О. Байғабылов , PhD (Қазақстан)

Редакция алқасы

Иванова Г.П.	п.ғ.д. (Ресей)
Исламова З.М.	п.ғ.к., доцент (Ресей)
Кажғалиева А.	докторант (Қазақстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Қазақстан)
Колева И.	докт. (Болгария)
Сейтқазы П.Б.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сунарчина М.М.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Толубекова Р.К.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Уразбаева Г.Т.	п.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Хан Н.Н.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	э.ғ.д., проф. (Түркия)
Шайхисламов Р.Б.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Шалғынбаева Қ.Қ.	п.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтпаев к-сі, 2, 349 б.,
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Ә. С. Жұматаева

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. ӘЛЕУМЕТТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген. 27.03.18 ж. № 17001-
Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 35 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: +7(7172)709-500
(ішкі 31432)

© **Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті**

Editor-in-Chief
Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof.(Kazakhstan)
A.A. Moldazhanova

Deputy Editor-in-Chief (pedagogy) **G.Zh.Menlibekova**, Doctor of Pedagogical Sciences,
Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief (psychology) **A.R. Yermentayeva**, Doctor of Psychological Sciences,
Prof. (Kazakhstan)
Deputy Editor-in-Chief (sociology) **N.O. Baigabylov**, PhD in Sociology (Kazakhstan)

Editorial board

Ivanova G.P.	Doctor of Pedagogical Sciences (Russia)
Islamova Z.M.	Can. of Pedagogical. Sciences, Assoc.Prof. (Russia)
Kazhgaliyeva A.	Doctoral Candidate (Kazakhstan)
Kaldybayeva O.V.	PhD (Kazakhstan)
Koleva I.	Dr. (Bulgaria)
Seytkazy P.B.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Sunarchina M.M.	Doctor of Sociology, Prof. (Russia)
Toleubekova R.K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Urazbayeva G.T.	Doctor of Pedagogical Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Khan N.N.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)
Hayati Tufekcioglu	Doctor of Sociology, Prof. (Turkey)
Shaikhislamov R.B.	Doctor of Sociology, Prof. (Russia)
Shalgynbayeva K.K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.(Kazakhstan)

Editorial address:2, Satpayev str., of.349, Astana, Kazakhstan, 010008
L.N.Gumilyov Eurasian National University
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Responsible secretary, computer layout: A.S.Zhumatayeva

Bulletin of L.N.Gumilyov Eurasian National University PEDAGOGY. PSYCHOLOGY. SOCIOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan.

Registration certificate No. 17001-Ж from 27.03.18

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 35 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31432)

© **L.N.Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор
д.п.н., профессор
А. А. Молдажанова (Казахстан)

Зам. главного редактора (педагогика)	Г.Ж. Менлибекова , д.п.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (психология)	А.Р. Ерментаева , д.пс. наук, проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (социология)	Н.О. Байгабылов , PhD (Казахстан)

Редакционная коллегия

Иванова Г.П.	д.п.н. (Россия)
Исламова З.М.	к.п.н., доцент (Россия)
Кажгалиева А.	докторант (Казахстан)
Калдыбаева О.В.	PhD (Казахстан)
Колева И.	докт. (Болгария)
Сейтказы П.Б.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Сунарчина М.М.	д.с.н., проф. (Россия)
Толеубекова Р.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Уразбаева Г.Т.	д.п.н., доцент (Казахстан)
Хан Н.Н.	д.п.н., проф. (Казахстан)
Хаяти Тюфекчиоглу	д.с.н., проф. (Турция)
Шайхисламов Р.Б.	д.с.н., проф. (Россия)
Шалгынбаева К.К.	д.п.н., проф. (Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 349,
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева
Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31432)
E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: А. С. Жуматаева

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.

Серия: ПЕДАГОГИКА. ПСИХОЛОГИЯ. СОЦИОЛОГИЯ.

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан.

Регистрационное свидетельство № 17001-Ж от 27.03.18 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31432)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

<i>Абенова С.У., Қабылда А.Қ., Бектурова А.К.</i> Эколог-волонтерлердің санасын бейнелеудің өнімі ретінде экологиялық мазмұнның жарнамасы	8
<i>Албытова Н.П., Жуасбаева А.Б.</i> Әлеуметтік-педагогикалық жұмысқа студенттің кәсіби дайындығын жетілдіру	19
<i>Албытова Н.П., Смайлова С.К.</i> Рухани модернизациялау жағдайында болашақ педагог-психологтарды кәсіби іс-әрекетке дайындау	27
<i>Алимжанова Б.Е., Әбельдина Ж.Қ., Молдумарова Ж.Қ., Молдумарова Ж.Е., Әбельдина Р.К.</i> Рейтинг көрсеткішімен оқытушы жұмысының тиімділігі бағалау	35
<i>Баймағамбетова А.Е., Абдыхалықова Ж.Е.</i> Әлеуметтік-педагогикалық білім берудегі студенттердің кәсіби ынталандыруының мәселелері	42
<i>Жакиянова Ж.Г.</i> Америка Құрама Штаттарында жоғары кәсіптік білім беруді бақылау мен бағалауды ұйымдастыру	49
<i>Жиентаева Б.Ж., Чабакова А.М.</i> Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту	60
<i>Жолдасбекова С.А., Мамедов Р.А.</i> Дуальді білім беру жағдайында болашақ мамандарды кәсіби бейімдеу үдерісіне қалыптастыру	68
<i>Қайыңбаева Ж.Б., Шуакаев М.К.</i> Жалпы білім беретін мектеп пен педагогикалық жоғары оқу орындарындағы ықтималдықтар теориясы мен статистика курсы мазмұнының сабақтастығы туралы	77
<i>Левченко Т.А., Агеева Л.Е.</i> ҚР жаңартылған білім бағдарламасына көшу жағдайында мектепалды педагогтарының біліктілігін арттыру	87
<i>Нуркасымова С.Н., Мукашева А.К.</i> Физикалық құбылыстарды оқытуда модельдеу әдістерін қолдану	96
<i>Онғарбаева Д.Т., Мәдиева Г.Б., Отаралы С.Ж., Байзақова Н.О., Герасимчик К.К.</i> Әртістік жүзуден Қазақстан Республикасы құрама командасының халықаралық спорттық аренадағы жарыстық іс-әрекеті	104
<i>Орынбекова А.С., Меңлібекова Г.Ж.</i> Психологиялық даярлық – ғылыми таным объектісі	111
<i>Толубекова Р.К.</i> Рухани жаңғыру жағдайында жасөспірімдерді адамгершілікке тәрбиелеу бағыттары	117
<i>Шалғынбаева Қ.Қ., Қажғалиева А.М., Нұржанова Ә.С.</i> Студенттердің ЖОО-на бейімделуі ғылыми зерттеу нысаны ретінде	122
<i>Шалғынбаева Қ.Қ., Қазиев Қ.О.</i> Рефлексия болашақ педагог-психологтардың кәсіби-тұлғалық қалыптасуының негізгі компоненті ретінде	130

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Базарбаева К.Қ.</i> Спортшыларды жарысқа психологиялық дайындау	140
<i>Иманбекова Г.Б.</i> Психологиялық денсаулықты сақтау мәдениетін дамытудың факторлары	146
<i>Стельмах С.А., Мацкевич И.К., Дергачева Е.В., Барабанова Е.И.</i> Қоғамдық сана ерекшеліктерін зерттеу (этноүрдістер)	153

ӘЛЕУМЕТТАНУ

<i>Родионова К.Н.</i> Білім беру процесінде ауқымды мәліметтерді қолдану әлеуеті	161
--	-----

CONTENTS

PEDAGOGY

<i>Abenova S.U., Kabylda A.K., Bekturova A.K.</i> Advertising of the ecological content as product of reflection of ecologists-volunteers' consciousness	8
<i>Albytova N.P., Zhuasbayeva A.B.</i> Improving the vocational training of students for social and pedagogical work	19
<i>Albytova N.P., Smailova S.K.</i> Training future educational psychologists for professional activity in the conditions of spiritual modernization	27
<i>Alimzhanova B.E., Abeldina Zh.K., Moldumarova Zh. K., Moldumarova Zh.E., Abeldina R.K.</i> The evaluation effectiveness of the university professor's activities by rating system ...	35
<i>Baimagambetova A. E., Abdykhalykova Zh. E.</i> Problems of the formation of professional motivation of students in socio-pedagogical education	42
<i>Zhakiyanova Zh.G.</i> Organization of monitoring and evaluation of higher education in the United States	49
<i>Zientayeva B.J., Chabakova A.M.</i> On the basis of ethnocultural knowledge development of professional orientation of students	60
<i>Zholdasbekova S.A., Mamedov R.A.</i> Modeling the process of professional adaptation of the future specialists in the dual teaching process	68
<i>Kaiyngbaeva Zh.B., Shuakayev M.K.</i> On continuity of the contents in studying of propability theory at school and universities	77
<i>Levchenko T.A., Ageeva L. E.</i> The professional development of teachers pre-primary education in the republic of kazakhstan in the transition to the updated program education	87
<i>Nurkasymova S.N., Mukasheva A.K.</i> Methods of physical processes modeling	96
<i>Ongarbaeva D.T., Madiyeva G.B., Otaraly S.Zh., Baizakova N.O., Gerasimchik K.K.</i> Competitive activities of the national team of the Republic of Kazakhstan in artistic swimming at the international sports arena	104
<i>Orynbekova A.S., Menlibekova G.Zh.</i> Psychological readiness – the object of scientific knowledge	111
<i>Toleubekova R.K.</i> Directions of moral education of adolescents in the conditions of spiritual revival	117
<i>Shalginbaeva K.K., Kazhgaliyeva A.M., Nurzhanova A.S.</i> Adaptation of students to University as a form of research	122
<i>Shalgynbayeva K.K., Kaziev K.O.</i> Reflection as the main component of the professional-personal formation of future teachers-psychologists	130

PSYCHOLOGY

<i>Bazarbayeva K.K.</i> Psychological preparation of athletes for competitions	140
<i>Imanbekova G.B.</i> Factors in the development of psychological healthcare culture	146
<i>Stelmakh S.A., Matchkevich I.K., Dergacheva Ye.V., Barabanova E.I.</i> The study of characteristics of social consciousness (ethnic trends)	153

SOCIOLOGY

<i>Rodionova K.N.</i> Big data potential in the educational process	161
---	-----

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

<i>Абенова С.У., Кабылда А.Қ., Бектурова А.К.</i> Реклама экологического содержания как продукт отражения сознания экологов-волонтеров	8
<i>Албытова Н.П., Жусбаева А.Б.</i> Совершенствование профессиональной подготовки студентов к социально-педагогической работе	19
<i>Албытова Н.П., Смайлова С.К.</i> Подготовка будущих педагогов-психологов к профессиональной деятельности в условиях духовной модернизации	27
<i>Алимжанова Б.Е., Эбельдина Ж.Қ., Молдумарова Ж.Қ., Молдумарова Ж.Е., Эбельдина Р.К.</i> Оценка эффективности деятельности преподавателя рейтинговым показателем	35
<i>Баймагамбетова А.Е., Абдыхалыкова Ж.Е.</i> Проблемы формирования профессиональной мотивации студентов в социально-педагогическом образовании	42
<i>Жакиянова Ж.Г.</i> Организация контроля и оценки высшего профессионального образования в Соединенных Штатах Америки	49
<i>Жиентаева Б.Ж., Чабакова А.М.</i> Развитие профессиональной направленности студентов на основе этнокультурных знаний	60
<i>Жолдасбекова С.А., Мамедов Р.А.</i> Моделирование процесса профессиональной адаптации будущих специалистов к условиям дуального образования	68
<i>Кайынбаева Ж.Б., Шуакиев М.К.</i> О преемственности содержания в изучении математической статистики и теории вероятностей в школах и в педагогическом вузе	77
<i>Левченко Т.А., Агеева Л.Е.</i> Повышение квалификации педагогов дошкольной подготовки в РК в условиях перехода на обновленную программу образования	87
<i>Нуркасымова С.Н., Мукашева А.К.</i> Использование методов моделирования физических процессов в обучении	96
<i>Онгарбаева Д.Т., Мадиева Г.Б., Отаралы С.Ж., Байзакова Н.О., Герасимчик К.К.</i> Соревновательная деятельность сборной Республики Казахстан по художественному плаванию на международной спортивной арене	104
<i>Орынбекова А.С., Менлибекова Г.Ж.</i> Психологическая готовность – объект научного познания	111
<i>Толубекова Р.К.</i> Направления нравственного воспитания подростков в условиях духовного возрождения	117
<i>Шалгынбаева К.К., Кажгалиева А.М., Нуржанова А.С.</i> Адаптация студентов к вузу как предмет научного исследования	122
<i>Шалгынбаева К.К., Казиев К.О.</i> Рефлексия как основной компонент профессионально-личностного формирования будущих педагогов-психологов	130

ПСИХОЛОГИЯ

<i>Базарбаева К.К.</i> Психологическая подготовка спортсменов к соревнованиям	140
<i>Иманбекова Г.Б.</i> Факторы развития культуры психологического здоровосбережения	146
<i>Стельмах С.А., Мацкевич И.К., Дергачева Е.В., Барабанова Е.И.</i> Исследование особенностей общественного сознания (этнотенденции)	153

СОЦИОЛОГИЯ

<i>Родионова К.Н.</i> Потенциал использования больших данных в образовательном процессе	161
---	-----

XFTAP 14.07.07

Б.Ж. Жиентаева, А.М. Чабакова

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: b_jientaeva@mail.ru, Aiakoz.86@bk.ru)*

Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту

Аннотация. Этномәдени білім негізі болашақ мамандарда бірегейлікті, толеранттылықты, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін дамытуда, ұлтаралық қақтығыстардың алдын алуда сарқылмас педагогикалық әлеуетке ие болып табылады.

Білім берудің этномәдени бағыты қазіргі ғалымдардың көптеген еңбектерінде, яғни, А.Б. Афанасьева, Т.И. Бакланова, Е.В. Бондаревская, Е. В. Николаева, В.А. Николаев, А.Б. Панькин, М.Г. Тайчинов, Л.В. Шамина, В. К. Шаповалов, М.А.Якунчев және т.б. ғалымдардың еңбектерінде зерттелген. Сонымен қатар, мәдени көзқарас Л.Н.Гумилевтің этногенез концепциясы арнасында этномәдени білім беру үрдістерін қарастыруға мүмкіндік береді, тұлғаның этникалық мәдениетін, адами қауымдастықтарды және жалпы адамзат өркениетін зерттеу пәні ретінде бөліп көрсете отырып, бұл тәсіл адам мен адам ортақтығын, соның ішінде этникалық, яғни әр түрлі ұлттық және өркениеттік мәдени жүйелердегі, адамзат және жекелеген халықтардың даму тарихының әртүрлі сатыларында қарастырады.

Этномәдени білім беру студенттердің қазіргі адамның рухани-адамгершілік тәрбиесі мен азаматтық қалыптасуы, сондай-ақ қазіргі заманғы қоғамның оң дамуы мен бірігуі және оның әлемдік қоғамдастыққа кірігуі үшін ерекше маңызы бар жеке этностардың, сондай-ақ бүкіл адамзаттың жоғары рухани-адамгершілік құндылықтары қамтылған ұлттық-мәдени дәстүрлерді меңгеруіне бағытталған. Мұндай білім беру ең алдымен Отанға, табиғатқа, отбасына, туған үйіне және ата-анасына, еңбекке, шығармашылыққа, өзінің және басқа халықтардың мәдени мұралары мен дәстүрлеріне кәсіби бағыттылығын дамытады.

Түйін сөздер: этномәдени білім, кәсіби бағыттылық, студент, қоғам, концепция, толеранттылық.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6895-2019-126-1-60-67>

Кіріспе. Бүгінгі таңда «этномәдени білім» ұғымы педагогика ғылымдарының белсенді элементі болып отыр. Бұл әлемдік ауқымда болып жатқан процестерге байланысты - әрбір этностың адамгершілік әлеуетін қайта жандандыруға халықтың ұмтылысымен, миллиондаған адамдардың белгілі бір этностарға деген өз қатыстылығын сезінуіне байланысты.

Елімізде «Қазақстан Республикасындағы этномәдени білім беру тұжырымдамасы» векторы этномәдени білім беруге бағытталған қолданыстағы нормативтік құжаттың бар екендігін атап өткен жөн [1].

Этномәдени білім берудің негізгі міндеттері ретінде:

- көпмәдениетті тұлғаны тәрбиелеу, өзінің бай мәдениетімен жеке тұлғаны сәйкестендіру және басқа да мәдениеттерді меңгеру үшін жағдай жасау;
- көптілді тұлғаны қалыптастыру, мемлекеттік және орыс тілдерінде араласуға қабілетті азаматтарды дайындау.

Білім берудің этномәдени бағыты білімге этномәдени көзқарасты негіздеудің өзектілігін тудырады. Тәсіл-педагогикалық, теориялық, ғылыми-зерттеу, практикалық

қызметтің стратегиясын анықтайтын принциптердің жиынтығы.

Білім беруге этномәдени көзқарас негізделетін принциптердің бірі - этномәдениеттілік принципі болып табылады. Этномәдени қағидаттың мәнін қарастыру екі негіз қалаушы принциптермен байланысты: халық принципі – Я.А.Коменский, М.В.Ломоносов, К.Д.Ушинский және т.б. және мәдени әртүрлілік принципі А.Дистервег еңбектерінде қарастырылған. Алайда, этномәдени қағидат халық пен мәдени әртүрлілік қағидаттарының негізгі ережелерін ескерумен қатар, әлемдегі және білім берудегі қазіргі заманғы үрдістерге сәйкес жаңа ережелерді қамтиды [2].

Ш.М. Мұхтарова «Жоғары педагогикалық білім мазмұнының этностық компонентін қалыптастырудың теориялық негіздері» атты еңбегінде [3] «жоғары педагогикалық білім мазмұнындағы этностық компонент» түсінігінің мәні ашылған, сонымен қатар зерттеліп отырған жаһандану жағдайындағы феноменнің рөлі мен орны педагогикалық идеяларды және қоғам дамуы тарихындағы позитивті тәжірибені ғылыми рефлексиялау негізінде анықтаған. Жоғары педагогикалық білім мазмұнындағы этностық компонентті құрылымдаудың ғылыми негіздері, оның ізгілік парадигмасы және этнопедагогикалық бағыттылығы, Қазақстанның жоғары педагогикалық білім мазмұнындағы этностық компоненттің қалыптасу және даму кезеңдері мен шетелдердің білім беру жүйелерінде оны қалыптастырудың негізгі үрдістеріне сипаттама берген.

Білім беру мазмұны теориясы (В.С. Леднев) негізіндегі жоғары педагогикалық білім мазмұнындағы этностық компонентті құрылымдаудың теориялық қағидаларының негіздемесінен және мақсаттарды, қызметтерді дидактикалық ұстанымдар мен шарттар жиынтығын, инновациялық тұғырларын (аймақтық, кроссмәдени, жаһандық), болашақ педагогтік полимәдени тұлғасын қалыптастыру процесіне сәйкес келетін этностық компонентті құрылымдаудың бинарлық моделін ұсынған, оны іске асырудың блоктік-модульдік технологиясын қамтитын, білім берудің полимәденилік және аймақтық идеяларына негізделген ҚР жоғары педагогикалық білім мазмұнындағы этностық компонентті қалыптастырудың тұжырымдамасын жасаған.

Педагогика ғылымының заманауи теориясы мен практиканың сұраныстарына сәйкес болашақ педагогтің полимәдени тұлғасының білімділік идеалы, сонымен қатар болашақ педагогтің полимәдени тұлғасының құрылымдық сұрамының (этностық, азаматтық, планетарлық сәйкестілік және аймақтық, этнопедагогикалық, мәдениетаралық құзыреттіліктер) қалыптасу деңгейлері, критериілері мен көрсеткіштерін берген.

Автор этно және полимәдени білім беру идеяларын іске асыруға білімдік жүйеге этностық компонентті енгізу арқылы қол жетеді және бұл аталған мәселенің өзектілігі мен жаһандану жағдайында пайда болған қайшылықтарды ескере отырып, оның шешімін шұғармашылықпен іздеудің маңызды екендігін көрсетеді. Ғалым болашақ педагогтің полимәдени тұлғасын қалыптастырудың заманауи тәжірибесі талданған және ұрпақтарды этностық және этносаралық әлеуметтендіру процесіндегі мұғалімнің рөлін терең зерттеген.

Біз этномәдени оқыту, дамыту, өскелең ұрпақтың бойында азаматтылықты, патриотизмді, этникалық сана-сезімді, төзімділікті, көпмәдениетті қарым-қатынас қабілетін қалыптастыруға бағытталған объективті және нормативтік жағдай ретінде этномәдени (педагогикалық) қағидатын түсіндіреміз, дәстүрлі мәдениет құндылықтарын игеру, этномәдени және көпмәдениетті тұлға, Қазақстан және әлем азаматы қалыптасуын қамтамасыз ететін этномәдени білім, білік, дағды алу.

Біздің ойымызша, білімге этномәдени көзқарас - бұл этномәдени, мәдени шығармашылық (Е. В. Бондаревская), табиғи әрекеттілік (Я.А.Коменский, М.В. Ломоносов, К.Д.Ушинский және т.б.), төзімділік, мәдениет диалогы, білім берудің этномәдени ағартушылық практикамен және этномәдени ортамен байланысы, әлеуметтендіру барысында этномәдени тұлғаны қалыптастыру мақсатында білім берудегі негізгі

этномәдени дәстүрлерді есепке алуға негізделген, этностық сана-сезімге, жеке этностық мәдениетке, төзімділікке және негізгі әлеуметтік-мәдени ұқсастықтарға (азаматтық, конфессиялық) қабілетті, этномәдениетті қабылдау мен қайта таратуға, этносаралық және мәдениетаралық қарым-қатынасқа қабілеттілік [2].

Білім беруге этномәдени көзқарас - білім беру мекемелерінде этномәдени білім беруді жүзеге асыруға болашақ мұғалімдерді дайындау процесінің бағыттылығын анықтайды. Педагогикалық жоғары оқу орындары студенттерінің этномәдени дайындығына қойылатын талаптар «Жоғары кәсіптік білім берудің мемлекеттік білім беру стандартын» ескере отырып анықталады, яғни болашақ педагогтердің «көпмәдениетті және көпэтникалық ортадағы педагогикалық қызмет», «этноцентризм және мәдени релятивизм», «мәдениет этноконсолидациялаушы және этнодифференциялаушы белгі ретінде», «Қазақстан Республикасы халықтарының мәдени дәстүрлеріне толерантты қарым-қатынасты қалыптастыру», «этникалық және ұлттық мәдениет», «бала жасындағы өзара тәуелділік және оның ұлттық-мәдени идентификациясы», «өмір циклінің әдет-ғұрыптары және әлемнің түрлі халықтарындағы балаларды тәрбиелеудің дәстүрлі жүйелері» сияқты аспектілерді білуіне талаптар қойылады, «әлемнің әр түрлі халықтарындағы балалардың отбасы және отбасылық тәрбиесі», «қазіргі әлемдегі балаларды әлеуметтендірудің дәстүрлі модельдері мен жүйелері», «түрлі этностық социумдардағы еңбек тәрбиесі» және т.б. [4].

Негізгі білім беру стандарттарында оқытушы студенттердің бойында өз халқына, Отанға деген сүйіспеншілігін, әр түрлі этностардың тарихына, дәстүрлеріне, мәдениетіне деген құрметін тәрбиелеу, сыни ойлайтын көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру керек деп атап көрсетіледі.

Осы талаптарды ескере отырып, болашақ мұғалімдерді этномәдени білім беруді жүзеге асыруға дайындау жұмысының мақсатын анықтауға болады - педагогикалық жоғары оқу орындарының студенттерінде азаматтықты, патриотизмді, этномәдени, көпмәдениетті, мәдениетаралық бірегейлікті, этникалық және этномәдени толеранттылықты қалыптастыруға ықпал ету, олардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын, құрметі мен сүйіспеншілігін тәрбиелеу, этномәдени-педагогикалық құзыреттілікті, көпмәдениетті және көпмәдени ортадағы іс-әрекетке қабілеттілігін қалыптастыру.

Осы мақсатты нақтылайтын міндеттер арасында келесілерді атап өтуге болады:

- студенттердің Отанға деген сүйіспеншілігін, азаматтық санасын қалыптастыру, этникалық және этномәдени толеранттылықтың, этникааралық қарым-қатынас мәдениетінің қалыптасуына ықпал ету;

- этнофилософия, этнопсихология, этноэтика негіздері туралы білім беру;

- этникалық мәдениетке деген құрмет пен қызығушылықты, оны зерделеуге ықыласты тәрбиелеу, этноконсолидирлеуші және этнодифференциялаушы белгі ретінде мәдениет туралы, әр түрлі этникалық мәдениетті біріктіретін факторлар туралы, ондағы этникалық және жалпы адамзаттық үйлесім туралы, этноцентризм мен мәдени релятивизмнің қауіптілігі туралы, этникалық және ұлттық мәдениеттің айырмашылықтары туралы білім беру;

- өзара тәуелділік және оның ұлттық-мәдени бірегейлігі түсінігін қалыптастыру, этникалық сана-сезімді, этникалық, этномәдени бірегейлікті, этномәдени және көпмәдениетті тұлғаны қалыптастыру ерекшеліктерін дамыту;

- этномәдени құзыреттілікті дамыту, оқитын пәндер контекстінде студенттердің білімін өзектендіру, білім беру тәжірибесінде қолданылуы мүмкін өңір, ел, әлем мекендейтін халықтардың этникалық мәдениетінің ең жарқын үлгілерімен таныстыру;

- әлемнің әртүрлі халықтарының балаларын тәрбиелеудің дәстүрлі жүйелері мен өмірлік циклінің кезеңдері туралы, әлемнің әр түрлі халықтарының балаларын отбасылық тәрбиелеудің ерекшеліктері туралы, қазіргі әлемдегі балаларды әлеуметтендірудің дәстүрлі

модельдері мен жүйелері туралы, әр түрлі этникалық социумдарда еңбекке тәрбиелеу туралы және т. б. білім беру;

- халық дәстүрлерін жаңғыртуға, сақтауға, дамытуға мүмкіндік беретін мәдени-шығармашылық технологияларды игеруге ықпал ету;

- студенттердің этникалық мәдениетін дамыту, олардың этномәдени төзімділігін дамыту мүмкіндігін қамтамасыз ететін этномәдени-педагогикалық құзыреттілікті дамыту.

Нақты тәжірибеде үш, төрт және одан да көп тілді тиімді меңгеру туралы сөз болуы мүмкін. Бұл жағдайда жоғары оқу орны кәсіби білім беруге ғана емес, сонымен қатар оларға қатысты бірқатар кәсіби маңызды және әлеуметтік қажетті қасиеттерді қалыптастыруға арналған, адамның және әлеуметтік ортаның өзара әрекеттесуі және жеке тұлға ретінде адамның өзіне байланысты. Білім беру мазмұнында этномәдени мұраны зерттеу және практикалық игеру процесіне негізделген этномәдени құрамдауыш маңызды орын алуы тиіс.

Қазіргі кезеңде, студенттерге этномәдени білім беру мәселелері бойынша елеулі зерттеулер мен нақты ұсыныстар қажет:

- білім беру саласындағы ұлттық қатынастарды реттеу ісінде билік органдарының, білім беру, ғылым мекемелерінің, оқу орындарының, ұлттық-мәдени орталықтардың, қоғамдық бірлестіктер мен ұйымдардың, саяси партиялардың күш-жігерін біріктіру;

- ғылыми-техникалық прогресс, өмір салтын урбанизациялау жағдайында халықтардың этномәдени ерекшелігін сақтау, мәдени ассимиляцияға қарсы әрекет ету үшін ұлттық мәдениеттің этно қорғау функцияларын дамыту;

- этносаралық бейімделуді қалыптастыру механизмінің педагогикалық және психологиялық аспектілерін әзірлеу.

Үлкен тарихи, рухани және адамгершілік тәжірибені, халықтың әлем мен адам туралы түсінігін жинақтайтын этномәдени материал жеке тұлғаның этнос мәдениеті дәстүрлерінде қалыптасуы мен тәрбиелеу процесіне, оның өз орнын және қоршаған әлеуметтік-мәдени кеңістіктегі мақсатын ұғынуына, мәдениетінің моноэтникалық тереңдігін және көпэтникалық ендікті ұштастыра отырып, ықпал етеді.

Этномәдени білім беру мазмұнында қандай да бір халықтың оқу ағарту, мәдениет саласында өз ерекшеліктері бар. Қазіргі қоғамда еліміздің этномәдени білімі үш маңызды міндеттерді шешуге арналған:

- қазақ халқының этномәдени бірегейлігін сақтау;

- этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту;

- қазіргі заманғы әлемдік мәдени білім беру кеңістігіне қазақ халқының мәдениетінің құндылықтары мен мүмкіндіктерін дамыту.

Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту мәселелеріне бірнеше ғылыми мақалалар, ғылыми жұмыстар арналған. Алайда, осы уақытқа дейін мұндай білім берудің көптеген аспектілері, оның ішінде мазмұнын іріктеу принциптері, педагогикалық технологиялар, тиімділік критерийлері және т. б. жеткілікті әзірленбеген.

Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамыту екі нұсқада - монмәдени немесе көпмәдени білім беру үдерісінің бір бөлігі ретінде, этникалық мәдениеттер диалогы негізінде, қазіргі қоғамның этномәдени әртүрлілігі контекстінде іске асырылуы мүмкін екенін ескере отырып, әр түрлі өңірлерде осындай білімнің вариативті моделін әзірлеу және сынақтан өткізу маңызды деп санаймыз [5].

Студенттердің этномәдени білімін одан әрі дамыту біздің еліміздің азаматтарына патриоттық және рухани-адамгершілік тәрбие беру, студенттерде мәдениетаралық коммуникацияларды дамыту мақсатында дәстүрлі мәдениетімізді сақтауға да ықпал етеді.

Этномәдени білім беру жүйесі тәрбиенің, оқытудың, тұлғаны дамытудың, сондай-ақ оны әлеуметтендірудің, әлеуметтік-мәдени және этномәдени бейімдеу мен түзетудің

өзекті міндеттерінің бірнеше топтарын шешуге жәрдемдесуге бағытталған.

Бірінші топ міндеттері тұлғаның этномәдени білімдер негізінде кәсіби бағыттылығын дамытуды, этникалық мәдениетін, оның ішінде оның этномәдени қажеттіліктерін, мүдделерін, құндылықты бағдарларын тәрбиелеуді және т.б. қамтиды.

Міндеттердің екінші тобы студенттердің барлық әлеуметтік және жас топтарының этномәдени құзыреттілігін дамытумен, олардың кәсіби саласындағы негізгі білімдеріне, іскерліктері мен дағдыларына оқытумен, әрбір нақты ұлттық мәдениетке тән жалпыадамзаттық құндылықтар туралы түсініктерді іс жүзінде меңгерумен байланысты. Бұл топқа жоғары кәсіби білім берудің қолданыстағы бағыты, сондай-ақ «этномәдени білім беру» арқылы болашақ мамандарды даярлаудың перспективалық бағыты шеңберінде этномәдени білім беру және кәсіби қызметке кадрлар даярлау кіреді.

Үшінші міндеттер тобы - бұл студенттердің шығармашылық қабілеттерін, өзін-өзі тану мен өзін-өзі дамытуға деген қажеттіліктерін, өзін-өзі белсендіруге және т.б. дамыту құралы ретінде жастардың интеллектуалдық өсу факторы ретінде этномәдени білім беру құралдарына тұлғалық қасиеттерін дамыту.

Этномәдени білімдер негізінде студенттердің кәсіби бағыттылығын дамытуды қолдау - мономәдени және көпмәдениетті компоненттерді қамтиды:

- мономәдениетті компонент студенттерге белгілі бір халықтың өмір сүру салтының бірегейлігін, оның наным-сенімдерін, этикалық құндылықтарын, этностың географиялық, тарихи, психологиялық ерекшеліктеріне негізделген өмірлік басымдықтарын ашуға мүмкіндік береді;

- этномәдени білім берудің көпмәдениетті компоненті халық мәдениетін «алуан түрліліктегі бірлік», ал кез келген этностың мәдени жетістіктерін Қазақстан және әлемдік мәдениеттің құрамдас бөлігі ретінде көрсетуге мүмкіндік береді.

Басқа халықтардың мәдениетін зерттеу негізінде «ұтқыр, ашықтық және толеранттық, ел тағдыры үшін дамыған жауапкершілік сезімімен, мәдениетаралық өзара іс-қимылға дайындығымен» ерекшеленетін тұлға қалыптасады.

Этномәдени тәсіл маманды дайындау барысында оны этникалық мәдениеттің пайда болу бастауларымен, туған өлкенің және оның халқының қалыптасуы мен дамуының негізгі кезеңдерімен, аймақ өмірінің негізгі күндері мен оқиғалары, мәдени жетістіктер, өлке табиғатының ерекшеліктері, осы өңірді мекендейтін халықтың менталитетімен таныстырады.

Қорыта келе, еліміздегі білім беру және кадрларды даярлау саласындағы жаңа саясат жалпыадамзаттық құндылықтарды, тарихи тәжірибені, көпғасырлық дәстүрлерді есепке алу негізінде құрылады және нарықтық қатынастар жағдайында өз бетінше бағдар ала алатын, шығармашылық, әлеуметтік белсенділігі бар бәсекеге қабілетті мамандарды шығаруды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін кадрларды даярлау жүйесін құруға бағытталған.

Сонымен, Қазақстанда этномәдени білім берудің даму кезеңі еліміздің тәуелсіздік алып, халықтың ана тілі, ұлттық мәдениеті, тіл тарихымен толыққанды қауышуға мүмкіндік алған тарихи кезеңнен, яғни 90-жылдардан басталып, бүгінгі күнге дейінгі әзірге қысқа да болса ғасырларға бергісіз аралықты қамтиды. Отбасына, мектепке ұлттық тәрбие қайта оралды, қоғамда халықтық тәлім-тәрбиеге бетбұрыс басталды, бұл үдеріске қазақстандық педагог-ғалымдар да өз үлестерін қосты.

Соның нәтижесінде:

- этномәдени білім, этностық педагогиканың әдіснамалық-теориялық негіздері жасалды: С. Қалиев, Ж.Ж. Наурызбай, С.А. Ұзақбаева және т.б.

- этностық-мәдени білімнің тарихи-педагогикалық, этнопедагогикалық, этнопсихологиялық, этнофилософиялық, мәдениеттанушылық негіздері зерттелуде М.Х. Балтабаев, Қ. Бөлеев, С. Ғаббасов, Қ.Б. Жарықбаев, Е. Жұматаева, Б.А. Жетпісбаева, К.Ж. Ибраева,

С.Т. Иманбаева, Р.К. Төлеубекова, Қ.Қ.Шалғынбаева, С.С.Байсарина және т.б.
- этнопедагогика жеке оқу пәні болып қалыптасты: Ш.И. Джанзакова, Р. Дүйсембінова, Қ.Б. Жарықбаев, Ш.М. Мұхтарова, Ә.Табылдиев және т.б. ғалымдар өздерінің үлестерін қосты.

Әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан Республикасындағы этномәдени білім беру тұжырымдамасы». Қазақстан Республикасы Президентінің 1996 жылғы 15 шілдедегі № 3058 өкімімен мақұлданған. - Астана, 1996.
2. Карпушина Л.П. Этнокультурный подход к подготовке студентов педагогических вузов // *Фундаментальные исследования*.- 2011. -№ 12-2. -С. 302-305.
3. Мухтарова Ш.М. Этнокультурное образование будущих педагогов. –Қараганда: Санат, 2008. - С.418
4. Дүйсембінова Р.Қ. Қазақ этнопедагогикасын мектептің оқу-тәрбие процесіне ендірудің ғылыми-педагогикалық негіздері. -Алматы, 2001. -46 б.
5. Оразбекова К.А. Жеке тұлға ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздері. -Алматы, 2011. -423б.

Б.Ж. Жиентаева, А.М. Чабакова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Развитие профессиональной направленности студентов на основе этнокультурных знаний

Аннотация. В основе этнокультурного образования лежит уникальный потенциал будущих специалистов по развитию толерантности, культуры межэтнического общения, неизмеримый педагогический потенциал по предотвращению межэтнических конфликтов.

Этнокультурное направление образования изучается во многих трудах современных ученых - А.Б. Афанасьевой, Т.И. Баклановой, Е.В. Бондаревской, Е. В. Николаевой, В.А. Николаева, А.Б. Панкин, М.Г. Тачинова, Л.В. Шаминой В. К. Шаповалова, М.А. Якунчева и др. В то же время культурный подход позволяет Л.Н. Гумилеву учитывать этнокультурные образовательные тенденции в концепции этногенеза, позволяет выделить как отдельный предмет исследования этническую культуру личности, человеческие сообщества и общечеловеческую цивилизацию. Также этот подход рассматривает человека и человеческое общество, в частности, этнические, то есть разные национальные и цивилизационные культурные системы, историю развития человечества и отдельных народов на разных этапах.

Этнокультурное образование направлено на усвоение студентами опыта духовно-нравственного воспитания и на его гражданское становление, в том числе на усвоение ими национально-культурных традиций, включающих духовно-нравственное воспитание современного человека, развитие национальных обществ, а также высшие духовно-нравственные ценности всего человечества, которые имеют особое значение для интеграции в мировое сообщество. Такое образование в первую очередь развивает профессиональную ориентацию на родину, природу, семью, дом и родителей, труд, творчество, культурное наследие и традиции своего и других народов.

Ключевые слова: этнокультурное образование, профессиональная направленность, студент, общество, концепция, толерантность.

B.J. Zientayeva, A.M. Chabakova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

On the basis of ethnocultural knowledge development of professional orientation of students

Abstract. The basis of ethnocultural education is the unique potential of future specialists in the development of tolerance, culture of inter-ethnic communication, immeasurable pedagogical potential for the prevention of interethnic conflicts.

The ethnocultural direction of education is studied in many works of modern scholars, such as A.B. Afanasieva, T.I. Baklanova, E.V. Bondarevskaya, E.V. Nikolayeva, V.A. Nikolayev, A.B. Pankin, M.G. Tachinova, L.V. Shamina V.K. Shapovalova, M.A. Yakuncheva and others. At the same time, the cultural approach allows L.N. Gumilyov takes into account ethno-cultural educational trends in the concept of ethnogenesis, allows to single out the ethnic culture of the individual, human communities and human civilization as a separate subject of study. This approach also considers a person and the human community, in particular, ethnic, that is, different national and civilizational cultural systems, the history of the development of mankind and individual peoples at different stages.

Ethnocultural education is aimed at students mastering the experience of spiritual and moral education and its civil development, including the assimilation by them of national and cultural traditions, including the spiritual and moral education of modern man, the development of national societies, and the highest spiritual and moral values of all humanity, which are of particular importance for integration into the global community. Such education primarily develops a professional orientation towards the homeland, nature, family, home and parents, work, creativity, cultural heritage and traditions of their own and other nations.

Key words: ethnocultural education, professional orientation, student, society, concept, tolerance.

References

1. Qazaqstan Respublikasyndagy jetnomädeni bilim beru tyzhyrymdamasy [The concept of ethno-cultural education in the Republic of Kazakhstan]. Approved by the order of the President of the Republic of Kazakhstan dated July 15, 1996, № 3058, Astana, 1996.
2. Karpushina L.P. Jetnokul'turnyj podhod k podgotovke studentov pedagogicheskikh vuzov [The ethno-cultural approach to training of students of pedagogical universities]. *Fundamental'nye issledovaniya* [Fundamental research], (12-2). P. 302-305 (2011).
3. Mukhtarova Sh. M. Jetnokul'turnoe obrazovanie budushhih pedagogov [Ethno-cultural education of future teachers]. *Sanat, Karaganda*, 2008. 418 p.
4. Duisembekova R. K. Qazaq jetnopedagogikasyn mekteptin oqu-tarbie procesine endirudin gylymi-pedagogikalyk negizderi [Scientific-pedagogical bases of implementation of the Kazakh ethno pedagogy in the educational process of the school] (Almaty, 2001. 46 p.).
5. Orazbekova K.A. Zheke tylga ulttyk tarbiesinin gylymi-pedagogikalyk negizderi [Scientific-pedagogical bases of national education of the personality], (Almaty, 2011, 423 p.

Авторлар туралы мәлімет:

Жиентаева Б.Ж. - әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты, Янушкевич көш., 6, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Чабакова А.М. - әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану кафедрасының магистранты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш., 6, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Zhientayeva B.Zh. - Associate professor of social pedagogy and self knowledge department, candidate of pedagogical sciences, L.N.Gumilev Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Chabakova A.M. - Master student of the Department of Social Pedagogy and Self-knowledge, Eurasian National University named after L.N.Gumilev, Yanushkev str., 6, Nur-Sultan, Kazakhstan.